

СЕКЦІЯ ЕКОЛОГІЯ ОЧИМА МОЛОДІ

Іванова В.В.,

к.е.н., доцент, доцент кафедри РПОНС
Маріупольській державний університет

Бочевська М.Є.,

здобувач 2 курсу першого рівня вищої освіти,
спеціальність «Екологія»

Маріупольський державний університет

ЕКОЛОГІЧНА СВІДОМІСТЬ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Молодіжні громадські організації в державній молодіжній політиці повинні займати провідну роль просвітництва широкої аудиторії. У розвинених демократіях громадянське суспільство є рівноправним партнером держави у вирішенні екологічних, соціально-економічних, гуманітарних та політичних проблем. Організації громадянського суспільства забезпечують:

- надання якісних та економічно ефективних соціальних послуг;
- розробки інноваційних підходів до надання просвітницьких та консультативних послуг населенню;
- організація громадян задля проведення масових культурно-інформативних заходів, а саме: акції, флешмоби, клуби тощо;
- розповсюдження благодійності та надання цільової та оперативної благодійної допомоги (прибирання територій для відпочинку, концерти для підтримки конкретних екологічних заходів тощо);
- проведення збору банку даних та участь у прийнятті рішень і тим самим забезпечення більшої ефективності рішень з урахуванням інтересів різних соціальних груп;
- здійснення громадського контролю над владою та досягнення покращення екологічної ситуації в (селищі/місті) тощо [1, с. 3]. Ці питання можна розглядати як основні можливості та функціональну спроможність молодіжних організацій брати участь у формуванні та реалізації державної молодіжної політики в сучасних умовах. Така діяльність сприяє формуванню спільної відповідальності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства, а також реалізації національної молодіжної політики на основі соціального партнерства. Це наголошує на необхідності вивчення питання державної підтримки розвитку молодіжних організацій як предмета цієї політики.

Формування молодіжного екологічно свідомого ресурсу України, можна розглянути в контексті розробки та реалізації державної політики, розвитку місцевого самоврядування. Сучасний молодіжний рух визначається у формі організованої форми - це молодіжні неурядові організації, профспілки тощо. І неформальна молодіжна ініціатива, а також наявність вузькопрофільних рухів, які доповнюють один одного. Такий підхід дозволяє більш комплексно розглянути залучення активної молоді до процесу вирішення екологічних проблем, тобто враховуючи всі її форми та можливості впливу з метою підвищення ефективності державної молодіжної політики в Україні. Таким чином, подальше вдосконалення форм та засобів державної підтримки молодіжної діяльності має бути спрямоване не лише на молодіжні неурядові організації, а й на підтримку неформальних молодіжних ініціатив. Молоді люди є невід'ємною частиною «молодіжної мережевої спільноти», завдяки розвитку та використанню інформаційних технологій в організації молодіжного руху. Що дозволяє вийти на якісно новий рівень медійності й в інформаційному полі надавати публічну інформацію про діяльність спілки. Щодо характеру впливу молодіжного руху на формулювання та реалізацію державної

політики України, повинен бути конструктивним. «Даний тип взаємодії полягає в активній участі структур молодіжного руху в процесі державотворення» [2, с. 10].

В Україні налічується понад 500 громадських екологічних організацій, з них найбільшими є: Українське товариство охорони природи, Всеукраїнська екологічна ліга, Українська екологічна асоціація «Зелений світ», Всеукраїнська дитяча спілка «Екологічна варта», Національний екологічний центр України, Українське ботанічне товариство. Громадські екологічні організації є в усіх регіонах України [3, с. 536].

Культура об'єднуватися в громади і спрямовувати ідеї та діяльність згідно колективній формі екологічної свідомості, проте для більш комплексного розуміння цього феномену варто розглянути його ще й на мікрорівні, тобто з точки зору індивідів. За Академічним тлумачним словником, свідомість – це процес відображення дійсності мозком людини, який охоплює всі форми психічної діяльності й зумовлює цілеспрямовану діяльність; сприйняття, розуміння навколишнього [4, с. 17]. Едмунд О'Салліван починає дослідження екологічної свідомості з окреслення поняття «свідомість». Він визначає її як «фрейми або ментальні структури, через які ми інтерпретуємо наш світ, розуміємо себе та знаходимо сенс. Це наша онтологія - наша реальність». В. Деркач надає наступне визначення: «екологічна свідомість - сформована і усвідомлена система уявлень про стан природного оточення, здатність до адекватного розуміння органічного зв'язку між людиною і природою і використання екологічних знань і переконань у всіх без винятку сферах практичної діяльності» [5, с. 312]. Визначення за словником Merriam Webster досить вузьке, згідно з ним, бути екологічно свідомим означає «проявляти стурбованість довкіллям» [6]. Екологічна свідомість - це складна саморегулююча система, що формується для встановлення та перетворення взаємодії з природою та її об'єктами, що, в свою чергу, є продуктами людської діяльності, спрямованої на задоволення потреб [7, с. 124]. Підсумовуючи, можна сформулювати наступне визначення: екологічна свідомість - форма свідомості, в межах якої знаходиться певна система поглядів, ідей, уявлень, емоцій та знань, що регулює відносини на рівні «людина (суспільство) - природа». Як і будь-яке явище, екологічна свідомість має свою структуру. Пітер Уайт виділяє наступні складові-характеристики екологічної свідомості:

- усвідомлення свого зв'язку з природою;
- самоідентифікація з природою;
- внутрішня оцінка природи;
- стурбованість з приводу руйнування навколишнього середовища;
- прагнення до самореалізації за допомогою взаємодії з об'єктами природного середовища;
- розуміння причин глобальних екологічних криз;
- прагнення до єднання з природою [8, с. 17].

Антропоцентричною екологічною свідомістю називають певну особливу форму взаємодії людини і природи, де людина використовує останню для того, щоб задовольнити свої потреби. Антагоністом антропоцентричного типу свідомості є екоцентрична - це така модель взаємодії людини і природи, коли остання сприймається як цінність, відносини між людиною і природою засновані на принципі рівноправності та гармонії. Також виокремлюють чотири типи екологічної свідомості:

- свідомість заперечення характерна для індивідів, що демонструють відмову або небажання сприйняття екологічних проблем, особливо якщо вони їх не стосуються;
- свідомість гіперболізації притаманна тим, хто перебільшує значущість екологічної ситуації, її масштабів і негативних чинників впливу навіть в тому випадку, коли вона безпосередньо не стосується суб'єкта;
- егоїстична екологічна свідомість означає прагматичне ставлення до природи, коли вона розглядається людиною лише як джерело задоволення його потреб;
- адекватна екологічна свідомість, в межах якої індивід використовує науковий підхід до проблеми, знаходження конструктивних шляхів, зважених, поміркованих рішень виходу із поточної екологічної ситуації.

Львовичкіна А. М. пропонує розглядати цей процес з точки зору вікового підходу, в рамках якого виділяє основні життєві етапи індивіда та особливості взаємодії з природою і сприйняття цієї взаємодії на кожному з них. Першим з таких етапів є дошкільний вік, тобто період, коли відбувається первинна соціалізація індивіда, формуються первинні ціннісні установки та суб'єктивний образ світу. Ставлення дитини дошкільного віку до навколишнього середовища дослідниця характеризує з точки зору егоцентризму, антропоморфізму, артифікалізму та прагматизму. Егоцентризм на цьому етапі формування особистості полягає в тому, що відсутня чітка диференціація свого «Я» та навколишнього середовища. Антропоморфізм - пояснення причинно-наслідкових зв'язків, що існують в навколишньому середовищі, за аналогією з явищами людського середовища, тобто перенесення рис людини на об'єкти природи. Артифікалізм характеризується уявленнями про те, що всі природні об'єкти та явища створені людиною заради неї самої. Артифікалізм призводить до прагматизму у ставленні до навколишнього середовища, і тим він буде вищий, чим меншим є екологічне виховання дитини. Наступний етап - молодший шкільний вік - час активної взаємодії з однолітками та початок вторинної соціалізації індивіда. В цей період у дитини починається активне формування поведінкового компоненту екологічної свідомості, виникає високий інтерес до пізнання довкілля. Підлітковий вік Львовичкіна поділяє ще на три вікові категорії, представникам яких притаманні певні особливості: молодший підлітковий вік (9-10 років) - найбільш сприятливий для формування екологічної свідомості, значною мірою притаманне прагнення до практичної взаємодії з довкіллям; середній підлітковий вік (11-13 років) - інтерес до природи замінюється інтересом до людини; старший підлітковий вік (14-15 років) - критичний етап формування екологічної свідомості, коли домінує об'єктивне уявлення про природу, рівень прагматизму є максимальним. У юнацькому віці зберігається об'єктивне сприйняття природи, а от рівень прагматизму зменшується. Індивіди цієї вікової категорії знаходяться на етапі пошуку свого місця у світі та гармонії з ним, а отже і з природою, також додається естетична складова взаємодії з нею. Останній етап - зрілість. В рамках цього періоду дослідниця виокремлює дві моделі ставлення до природи: господарську та завойовницьку. Перша передбачає сприйняття себе як господаря природи, який може брати від неї все необхідне (по принципу комори), проте дотримуватись ладу у відносинах з нею. Друга модель притаманна тим, хто берє з природи все необхідне, не замислюючись про її подальший стан. Обидві ці стратегії взаємодії впливають на довкілля, але різною мірою. Підбиваючи підсумки, авторка проводить паралель між модернізацією екологічної свідомості в контексті суспільства з її розвитком на особистісному рівні: людина дійсно стає «найбільшою геологічною силою» як на макро, так і на мікрорівні взаємодії з природою.

Для дослідження стану екологічної свідомості у сучасному світі на базі світового дослідження ISSP-Environment було створено інтегральний індекс екологічної свідомості відповідно до її структури. Отриманий інтегральний індекс базувався на 16 змінних, що були наявні у трьох хвилях дослідження, тому це дало змогу дослідити екологічну свідомість в динаміці. В результаті дослідження індексу екологічної свідомості та його взаємодії з іншими факторами (географічним розташуванням та рівнем розвитку країни, системою цінностей та політичними перевагами) було встановлено, що вони впливають на її рівень. Результати моніторингу масової екологічної свідомості в Україні дозволяють говорити про достатньо високу незадоволеність існуючим екологічним станом і відповідно екологічними умовами за постійним місцем свого проживання (Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді МОН України). НЕНЦ організує роботу понад 5394 тис. творчих учнівських об'єднань, якими охоплено 84940 вихованців, учнів, слухачів за аграрним, еколого-біологічним, хімічним профілями, які працюють на базі обласних, районних та міських еколого-натуралістичних центрів (станцій юних натуралістів). Для учнівської та студентської молоді НЕНЦ щорічно проводиться понад 70 організаційно-масових заходів (очного-заочного типу). Охоплення дітей та учнівської молоді складає понад 140,5 тис. осіб на рік. Головний висновок проведеного моніторингу ставлення населення до екологічної проблематики полягає в тому, що екологічну свідомість у сучасній Україні можна типологізувати як помірковано-стурбовану без

відповідної активної залученості до соціальних екозахисних акцій. Основними напрямками діяльності молодіжних природоохоронних організацій є: екологічна освіта та виховання, експертна діяльність, контроль за станом природних ресурсів, інформування та природоохоронна діяльність пропаганда, екологічна журналістика, природоохоронні акції тощо [9, с. 164]. Для інституціалізації екологічних інтересів в українському суспільстві доцільно врахувати усвідомлення значною частиною населення небезпеки погіршення екологічних умов проживання для здоров'я людини та доцільності ресурсозберігаючої поведінки. Зазначені мотиви залученості до практичних дій щодо збереження навколишнього природного середовища можуть за умов виваженої екологічної політики держави і активності екологічного руху стати поштовхом для поширення в Україні екологічно збалансованого способу життя. В реальній дійсності українські «екоактивісти» мають обмежений вибір інструментів проєкологічних перетворень.

Література:

1. Abel G. J., Brottragerb M., Cuaresma J. C., Muttarak R. Climate, conflict and forced migration. *Global Environmental Change*. 2019р. № 54. p. 17;
2. 3. Львовичкіна А. М. Екологічна психологія. Київ : Міленіум, 2003р. с. 122;
3. І. К. Білодіда Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970—1980р. с. 17;
4. Мажаровська Т.В. Структурно-динамічна модель розвитку екологічної свідомості. *Наука і освіта*. 2016р. №5. с. 124;
5. Канавець М. В. Вплив молодіжного руху на формування та реалізацію державної політики України: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01 / М. В. Канавець ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2009р. с. 20;
6. Про стан розвитку громадянського суспільства в Україні : аналіт. доп. / А. В. Єрмолаєв, Д. М. Горелов, О. А. Корнієвський [та ін.]. – К. : НІСД, 2012р. – с. 3– Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/XXIe3446.pdf>;
7. Р.С. Сафіуллін, голова редакційної колегії; О.М. Балакірева, канд. соціол.наук; А. І. Білий; В.А. Головенько, канд. політ. наук; О.В. Кравченко; І.М. Хохич „Молодь України на 2009–2015 роки”. Київ, 2015р. с. 164;
8. Сухомлинский В. О. Школа і природа / Вибрані твори : в 5 т. Т. 5 / В. О. Сухомлинский. – К. : Рад. школа, 1977р. – с. 536;
9. The dictionary by Merriam-Webster: website. URL: <https://www.merriam-webster.com/>.

Івашенко В.А.,
здобувачка 1 курсу ОС Бакалавр
спеціальності 101 Екологія
Маріупольський державний університет

РОЛЬ МОЛОДІ В РОЗВ'ЯЗАННІ ПРОБЛЕМ ГЛОБАЛЬНОГО ПОТЕПЛІННЯ ТА ЗАХИСТУ КЛІМАТУ

Зміна клімату в першу чергу відчувається в збільшенні температури повітря, що несе за собою такі наслідки як: засухи, танення льодовиків, повеней, навіть втрати біорізноманіття та інших погодних явищ. Країни-підписанти Паризької угоди дали обіцянку, що втримають підняття світової температури не вище ніж на 2°C. Вчені світового рівня, разом з активістами навпаки вимагають щоб показник температури не перевищив 1,5°C, саме тоді як показник дійшов до позначки приблизно в 1°C [5].

Як очікувало людство, потепління на півтора градуси мало настати лише у 2050 році, проте учені ООН стверджують що позначку ми перетнемо ще до 2040 року. Вчені акцентують увагу на тому, що планеті будуть загрозувати надзвичайні умови, в цілому результатом зміни